

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 23 februari 1904, kl. 6 e. m.

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru afgifterna till allmänna fattigvården må kunna mellan kommunerna utjämnas.

I en inom Andra Kammarerna väckt, till utskottet för förberedande utredning öfverlämnad motion, n:o 74, hafva herrar *M. Matsson, C. J. Berggren* och *G. M. Sandin* hemställt,

»att Riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen kunna mellan kommunerna utjämnas, samt därom för Riksdagen framlägga det förslag, som kan af sådan utredning föranledas.»

Till stöd för denna hemställan anföra motionärerna:

»Utgifterna för den allmänna fattigvården, som blifvit alltmera betungande, äro synnerligen ojämnt fördelade mellan kommunerna. I förra tider, då befolkningen var mindre rörlig än nu och till stor del kvarstannade hela sin tid inom samma sockens gränser, kunde fattigvårdens uppdelning på kommunerna hafva ett visst berättigande. Den hjälpbehöfvandes arbetskraft och möjligen erlagda kommunalutskylder kommo då den i fattigvårdshänseende understödsskyldiga kommunen till godo. Dessutom hade understödstagaren den tiden merendels inom kommunen närmare eller fjärrare släktingar. Hänsynen till dessa omständigheter, hvilka icke numera i samma omfattning förefinnas, torde

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 4 Häft. (N:o 4.) 1

hafva varit grundläggande för uppfattningen om kommunernas skyldighet att hvar för sig vidkännas kostnaden för underhållet af sina fattiga.

Senare tiders utveckling af samfärdsmedel och industri har emellertid gjort det möjligt och i vissa fall nödvändigt, att våra kroppsarbetare numera söka sin utkomst på vidt skilda orter, under det de på grund af släktskapsförhållanden eller af andra orsaker emellanåt besöka hemorten samt därigenom bevara sin hemortsrätt och rätten till allmän försörjning vid inträffande oförmåga att försörja sig själva. Familjer och ensamma personer flytta numera vida oftare än förr ur den ena kommunen till den andra, fallande kanske ett nytt samhälles fattigvård till last strax efter det hemortsrätt därstädes vunnits.

Det gamla förr så naturliga sockenbandet har förlorat en stor del af sin forna betydelse och saknar grundval i nutida rättsuppfattning, med hvilken nu gällande ordning för fattigvårdsväsendet icke rätt väl stämmer öfverens. I viss mån torde denna omständighet vara medverkande orsak till det stora antalet af tvister, som alltjämt föras mellan fattigvårdsstyrelserna i riket angående de fattigas hemortsrätt och kommunernas däraf härrörande underhållsskyldighet.

Efter vårt nuvarande fattigvårdssystem är fattigvårdstungan så fördelad, att ju fattigare en kommun är, desto större utgifter har den i regel att vidkännas för fattigförsörjningen. Rättvisligen borde väl dock förhållandet vara tvärtom, så att tyngsta bördan komme att hvila på de bärkraftigaste skuldrorna. Missnöjet med den ojämna fördelningen af fattigvårdstungan kommer förvisso att ökas i samma mån, som utgifterna för fattigvården växa. En särskild omständighet ställer i utsikt, att dessa utgifter i en nära framtid kunna komma att öfverstiga de fattigare kommunernas bärkraft, ifall icke bördan fördelas efter andra grunder än de nu gällande. Vid innevarande riksdag har nämligen väckts motion om att den kommunala fattigvården må blifva ställd under statens kontroll, hvilket med stor sannolikhet kan förutses medföra väsentlig ökning af utgifterna för fattigvården.

Då det således är påtänkt att åt staten inrymma ökad bestämmanderätt öfver kommunernas fattigvårdsskyldighet, kan ej vara mer än billigt, att staten i sammanhang härmed åtager sig att bidraga till fattigvårdskostnaderna. Folkundervisning och fattigvård synas vara jämfällbara, allmänna angelägenheter. Beträffande folkundervisningen har staten förbehållit sig kontrollen och åtagit sig bidraga med större delen af kostnaden. Öfverlämnas nu kontrollen öfver fattigvården inom kommunerna åt staten, borde väl i analogi härmed staten lämna bidrag till kommunernas fattigvård.

Närmaste följden af att fattigvården ordnades efter denna grundsats skulle blifva minskning af kommunalutskylderna och ökning af kronoutskylderna. Denna omständighet förtjänar sitt särskilda beaktande just nu, då alla partier synas vara ense om att vid en eventuell reform af valrätten vid val till Riksdagens Andra Kammare denna rätt bör inskränkas till dem, som betalt sina kronoutskylder. Denna garanti skulle vinna ökad betydelse därigenom, att en del af utgifterna för den allmänna fattigvården öfverflyttades från kommunaldebetsedeln till kronodebetsedeln. Krafvet på betalda kommunalutskylder såsom villkor för valrätt till Andra Kammaren, hvilket kraf mötts med ovilja af en stor del politiskt intresserade och möjligen kan verka hindrande på den nu föreliggande rösträttsreformen, skulle förlora så mycket i betydelse, om kommunalutskylderna på nu anförda sätt minskades och kronoutskylderna i motsvarande grad ökades, att en sammanjämkning mellan olika meningar till förmån för rösträttsreformens snara genomförbarhet därigenom finge ökade utsikter.

Syftemålet med denna motion är dock icke att framlägga förslag om sättet för nu anförda olägenheters undanröjande, utan endast att få en utredning härom till stånd.»

I flertalet af de svenska landskapslagarne funnos föreskrifter om användande till fattigas försörjning af en viss del utaf den så kallade sädestionden, hvilken i allmänhet fördelades så, att prästen erhöll tre, biskopen två, kyrkan två och de fattiga återstående två niodelar. Om sättet huru tiondens fattigdel kom vederbörande till godo finnas i dessa lagar ytterst ofullständiga upplysningar; dock torde man vara berättigad antaga, att för den senare medeltiden den allmänna regeln härutinnan är att söka i den yngre västgöotalagens stadgande, att fattigtionden skulle delas i två lotter, däraf hospitalen eller helgeandshusen, inrättade till fattiga sjukas, lamas, lyttas, husvillas och andra nödstäldas hjälp och försörjning, skulle bekomma den ena och bonden skulle hos sig kvarhålla den andra för att däraf ombesörja utdelning till de fattiga. Småningom indrogs emellertid till kyrkan hela fattigtionden. Då den samma dock fortfarande, åtminstone delvis, blef anslagen till anstalter, upprättade till de fattigas och sjukas hjälp och skydd, och då till följd af enskilda gåfvor hospitalväsendet under kyrkans skydd fick en ganska stark utveckling, vållade nämnda indragning icke, såvidt man af de

*Historik.
Medeltiden.*

knapphändiga källorna kan döma, någon minskning i verksamheten för fattigas bispringande, men det frö till en ordnad fattigvård på kommunal grund, som fanns i landskapslagarne, hindrades därigenom att komma till utveckling.

*Reformations-
tidehvarvet.*

Gustaf Vasa indrog till statsverket den del af tionden, som ännu vid medeltidens slut ingick till hospitalen, och öfverflyttade bestämmanderätten öfver dessa från de kyrkliga myndigheterna till kronan. Hospitalsväsendet, dess ordnande och utbildning, blef sålunda numera en statens angelägenhet. Angående vården af fattiga utom hospitalen äro stadgandena under reformationstidehvarvet få och obestämda. I 1571 års kyrkoordning förekommer i sammanhang med bestämmelserna om hospitalen, hvilka betecknades såsom få och svaga, äfven stadganden afseende inrättande af sjukstugor inom socknarne. Där framhållas nämligen önskvärdheten af att i hvarje socken upprättas en liten sjukstuga för 4 à 6 personer, hvilka skulle underhållas genom allmosor, och skulle landtprästen uppmana sockenborna att vara behjälpliga vid stugornas uppförande. Ehuru detta stadgande icke uttryckligen förpliktar socknen att svara för sina fattiga, visar det dock, att socknen såsom enhet tänkts i viss förbindelse med fattigvården.

Storhetstiden.

Under Gustaf II Adolfs regering börjar en period af liflig verksamhet på fattiglagstiftningens område. I stadgan om städernas administration år 1619 förordnades om upprättande af ett barnhus i hvarje stad. År 1620 inforrades prästerskapets betänkande öfver ett förslag till hospitalens reformerande, afseende hufvudsakligen de många små hospitalens sammandragning till större anstalter, till hvilkas uppehållande afgifter för däri intagna skulle, i brist af tillgång därtill hos de fattiga eller deras föräldrar eller barn, erläggas af *häradet* eller staden. Prästerskapet, som afstyrkte förslaget, uttalade sig för att de fattiga, som ej kunde intagas i hospitalen, borde försörjas hvar inom sin hemort. För 1624 års Riksdag framlades ett nytt förslag till hospitalsordning, enligt hvilket inom hvarje provins skulle finnas ett hospital. Dessa provinshospital förmenades i sammanhang med tiggariets undertryckande vara till fyllest för att bereda nödigt uppehälle åt alla verkligt fattiga. Till deras underhåll skulle användas, utom därtill anslagna medel, bidrag från alla ständerna inom hvarje län. Fattigvården skulle sålunda blifva en statens och *provinsens* angelägenhet. Mot detta förslag höjdes emellertid röster inom Riksdagen; bönderna befarade att, om allmosestugorna vid kyrkorna refves och alla fattiga infördes i hospitalen, dessa skulle visa sig otillräckliga. Hospitalsordningen, sådan den af Konungen föreslagits, gillades dock af stän-

derna, och därmed kan en allmän fattigvårdsförordning i Sverige anses beslutad. Den genom samma hospitalsordning anbefallda centralisation af fattigvården visade sig dock omöjlig att genomföra, och genom ett memorial den 26 februari 1638 till landshöfdingarna i rikets län stadgades, att, där hospitalen visade sig ej räcka till, hvar socken skulle hålla en stuga och där försörja sina fattiga, till dess de dogo eller kunde inkomma i »Landsens Hospital».

Den 28 februari 1642 utfärdades »Ordning och Stadga, huru hållas skal med Tiggare och fattige, som rätt Allmoso behöfwe: Item med Landstrykare och Lättingar.» Enligt denna skulle i hospitalen intagas allenast de, som alls icke kunde reda sig, äfvensom ursinniga, besatta och de, som voro behäftade med smittosamma sjukdomar. Däremot skulle de fattiga, som af ålder och sjukdom voro så afsigkomna, att de ej kunde med arbete *till fyllest* nära sig, försörjas inom de särskilda orterna. Statens fattigvård inskränktes sålunda till vissa slag af fattiga och ställdes i uttrycklig motsats till den öfriga fattigvården. Beträffande den senare stadgades, att stugor skulle vid kyrkorna i städerna och på landsbygden uppbyggas, efter hvar församlings storlek och förnögenhet, till de fattigas härbärgerande, men om dessas underhåll föreskrefs endast, att de ägde att undfå allmosor i allmänhet inom kommunen, men i vissa fall å annan ort inom kontraktet eller, med biskopens och kapitlets lof, inom stiftet. Om underhåll af fattiga barn meddelades i tiggareordningen föreskrifter, gående ut därpå, att detta underhåll tillkomme kommunerna att bekosta eller ombesörja. 1642 års tiggareordning, hvars stadganden utgöra grunden för den kommunala fattigvården, sådan den i Sverige utbildats, innehöll alltså i hufvudsak en fördelning af fattigvården mellan stat och kommun, och skulle den landskommunen åliggande fattigvårdsbördan i sin ordning fördelas sålunda, att den i första hand hvilade å socknen, men att de särskilda socknarna inom kontraktet och stiftet stode i det samband med hvarandra, att i fall af behof olika delar af kontraktet och stiftet hade att bisträcka hvarandra vid de fattigas underhållande.

Under den följande lagstiftningen om fattigvården, hvilken återfinnes i 1651 års instruktion för handels- och kommerskollegium, 1686 års kyrkolag, 1687 års landshöfdinginstruktion, kungl. brefvet till landshöfdingarna den 14 juni 1688, 1698 års tiggareordning och resolutionen på allmogens allmänna besvär år 1754 m. fl. författningar är det fortfarande socknen och häradet, hvilket ord numera användes i stället för kontraktet, som försörjningsskyldigheten ålåg. Faktiskt blef emellertid fattigvården allt mer begränsad till socknen, och i 1763 års hospitalsordning är det ej

vidare tal om häradet såsom skyldigt att bidraga till fattigvården, hvars utgörande å landet hädanefter tillkom socknen. I samma ordning blef denna skyldighet äfven närmare bestämd; då förut de fattigas underhåll i fattigstugorna hufvudsakligen torde hafva skett genom allmosor, bestämdes i 1763 års hospitalsordning, att hvar församling på en viss dag af året skulle rådgöra om sina fattigas försörjande samt fastställa det antal, som för det kommande året skulle njuta underhåll, därvid omkostnadssumman borde uträknas, jämte något öfverskott för sådana fattiga, som oförmodadt kunde tillkomma, och på invånarne fördelas i proportion af andra utskylder.

Nyare tiden.

Den i 1763 års hospitalsordning fastställda grundsats, att primärkommunerna — socknen och staden — äro skyldiga att draga försorg om sina fattiga, är sedermera i de år 1811, 1847, 1853 och 1871 rörande fattigvården i riket utfärdade förordningar allt framgent bibehållen. Därigenom att hospitalen upphört att vara tillflyktsorter för sjuka och ålderstigna — fullständigt torde detta hafva genomförts först under 1830-talet — ha kommunerna äfven öfvertagit en del af den fattigvård, som alltsedan Gustaf Vasas tid ålegat kronan.

*Statsbidrag
till
kommunerna.*

Den jämförelsevis betydliga fattigvårdsböroda, som ålåg vissa garnisonsförsamlingar, hade emellertid redan i början af 1800-talet föranledt särskilda statsanslag till dessa, och i 1847 års fattigvårdsförordning stadgades, att, då någon af värfvade arméns eller flottans manskap eller af handtverkarne och arbetarne vid kronans varf och verkstäder med lön på stat, hvilken endast till följd af tjänstgöringen vistades å tjänstgöringsorten och som vid afskedstagandet befunnes vara i behof af fattigvård, till följd af vederbörligen styrkt och genom ålder eller under tjänstetiden ådragen sjuklighet uppkommen oförmåga att försörja sig med arbete, eller då hustru eller barn till någon, som under tjänstetiden ingått äktenskap, fölle fattigvården till last under mannens eller faderns tjänstetid, eller genom hans därunder inträffade död, eller vid hans afskedstagande, understöd för deras vårdande skulle lämnas af allmänna medel, i den mån för ändamålet anvisade anslag därtill gifve tillgång. I 1853 och 1871 års fattigvårdsförordningar bibehölls detta stadgande i hufvudsak, dock med viss utsträckning.

Äfven beträffande den öfriga fattigvårdstungan framställdes yrkanden, afseende densammas lättande genom statens mellankomst. Sålunda väcktes vid 1847—48 års riksdag motioner dels inom ridderskapet och adeln af herr R. T. Cederschiöld om fattigvårdens organiserande länsvis samt om ersättning utaf statsmedel för hvad som, utöfver därtill

befintliga tillgångar, erfordrades för de fattigas underhåll, dels inom bondeståndet af Jöns Persson från Värmlands län om anslag af 75,000 rdr bko till utdelning bland de fattiga inom de olika länen. Bägge dessa motioner blefvo dock afslagna.

Den kommitté, som den 23 november 1869 tillsattes för uppgörande af förslag till författningar angående fattigvården i riket samt om försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer, ansåg statens åliggande att ersätta fattigvård, som lämnades vissa personer, böra i någon mån till lindring i de särskilda samhällenas fattigvårdstunga utvidgas. Denna åsikt, som delades af de lagstiftande myndigheterna, föranledde stadgandena i 29 § 3 mom. och 31 § 2 mom. af gällande fattigvårdsförordning,

att, om fattigvård enligt 1 § af samma förordning blifvit lämnad någon, hvars hemortsrätt ej kan utrönas eller den, som icke är svensk medborgare, och hos enskild person ej kan uttagas ersättning för den kostnad, som af fattigvården eller af begrafning, där sådan ifrågakommit, blifvit förorsakad, vederbörande fattigvårdssamhälle skall erhålla godtgörelse af staten, samt

att om någon oafbrutet under längre tid, dock minst fem år, vistats utom fattigvårdssamhälle, hvarest han har hemortsrätt, och samhället kommer att vidkännas kostnad till följd af fattigvård, hemsändning eller begrafning, som erfordrats för personen själf eller för dess minderåriga barn eller dess hustru, de där jämväl under tiden utom samhället oafbrutet vistats, samhället må, *om det är i fattigvårdshänseende synnerligen betungadt*, kunna erhålla understöd af staten, i den mån för sådant ändamål anslagna allmänna medel lämna tillgång och Konungen pröfvar skäligt.

På grund af motion af herr P. Pehrson i Törneryd beslöt Riksdagen år 1887, att, då vederbörande understödstagare under minst 5 år vistats oafbrutet *utom riket*, ej vidare skulle fordras, det fattigvårdssamhället för erhållande af ersättning af allmänna medel för lämnad fattigvård skulle vara i fattigvårdshänseende synnerligen betungadt; och blef genom en den 13 juli 1887 utfärdad kungl. förordning 31 § 2 mom. i fattigvårdsförordningen i öfverensstämmelse härmed ändradt.

De förslagsanslag, som på grund af ofvan anförda beslut vid 1847—1848 års riksdag och sistberörda bestämmelser ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, utgjorde 1849—1870 årligen 15,000 kronor, 1871—1886 årligen 35,000 kronor samt 1887—1904 årligen 75,000 kronor.

Vid 1899 års riksdag väckte herr H. Odencrants en motion med yrkande om skrifvelses aflåtande till Kungl. Maj:t med anhållan, det

täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till förändring i gällande fattigvårdsförordning i syfte att statens ersättningsskyldighet enligt 31 § 2 mom. af samma förordning utsträcktes att gälla ovillkorligt äfven i de fall, då nu fordrades utredning att vederbörande fattigvårdssamhälle vore af fattigvård synnerligen be- tungadt. Till stöd för detta förslag åberopade motionären den klagan, som från hela vårt land hördes öfver den tunga börda, som en ständigt växande fattigvård lade på kommunerna, och ansåg, att flertalet af de svenska kommunerna hade en så pass tung fattigvårdsbörda, att de äfven ur denna synpunkt väl finge anses berättigade att, då en person genom en längre tids vistelse utom kommunen borde hafva förlorat hemortsrätten därstädes, men han det oaktadt måste af kommunen under- stödjas, härför erhålla ersättning af statsmedel.

Lagutskottet, till hvilket motionen hänvisades, ansåg den skiljaktig- het, som förefunnes i fråga om förutsättningen för statsunderstöds erhållande för det fall, att fattigvårdssamhälle måst utgifva fattigvård till person, som oafbrutet under fem år vistats utom samhället men inom riket, och det fall, då personen i fråga vistats utom riket under hela nämnda tid, nöjaktigt kunna försvaras med den senares större likställig- het med en icke svensk medborgare, beträffande hvilken staten hade ovillkorlig skyldighet att ersätta till honom enligt 1 § utgifven fattig- vård. Då vidare det kunde antagas, att kommunalskattekommittén komme att ägna sin uppmärksamhet åt frågan i hvad mån lindring i denna börda skulle genom statens mellankomst kunna beredas, fann utskottet — som medgaf att det, som motionären anfört om den tunga börda fattigvården lägger på kommunerna, förtjänade beaktande — skäl ej föreligga att i frågans dåvarande läge uti fattigvårdsförordningen vid- taga ändring i syfte att för några speciella fall, hvilka sannolikt mera sällan förekomme, skärpa statens understödspflicht gentemot kommunerna. Utskottet afstyrkte sålunda motionen; en af utskottets medlemmar herr J. Anderson i Tenhult var dock skiljaktig och ville tillstyrka densamma.

Vid diskussionen i frågan inom Riksdagen yttrades i Första Kam- maren af herr Ph. Leman, att en af kommunalskattekommitténs förnämsta uppgifter borde vara att se till, huruvida icke de små kommuner, som vore mycket tyngda af fattigvårdsbördan, kunde få någon lindring däri, något som dock stode i sammanhang dels med frågan, huru långt den legala fattigvården borde sträcka sig, dels med frågan, huruvida det icke vore lämpligt att flera små fattigvårdsdistrikt sammansloges till ett större, dels ock med frågan om inrättande af tvångsarbetshus. I Andra Kammaren yttrade herr Odencrants, med hvilken herr Jönsson i Färe-

köp instämde, att de fall, hans motion åsyftade, ingalunda vore mera sällan förekommande, utan att, särskildt i kommuner med en rörligare befolkning, det ofta inträffade, att personer, som där vore mantalsskrifna, vistades en längre tid utom kommunen, men inom Sverige, utan att någonstädes vinna hemorts rätt, därför att de förde ett kringirrande lif, hvadan den i motionen upptagna fråga för sådana kommuner vore af verkligt aktuell betydelse. Med anledning här af anförde lagutskottets dåvarande ordförande herr K. S. Husberg, att utskottet icke förbisett det behjärtansvärda i motionen; att utskottet erkände, att i de fall, som herr Odencrants omnämnt, ett visst anspråk på understöd från statsverket kunde anses från kommunernas sida föreligga, men att utskottet velat framhålla och trott sig med skäl kunna betona, att de anmärkta fallen vore af så speciell beskaffenhet, att, när utsikt funnes att frågan om statens bidrag till kommunernas fattigvårdsväsen skulle i sin hela omfattning tagas under öfvervägande, det vore bäst att i frågans dåvarande skick intet göra. Riksdagen beslöt, med bifall till utskottets hemställan, att motionen icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Den s. k. kommunalskattekommittén hade blifvit tillsatt med anledning af Riksdagens skrivelse den 5 maj 1897, däri Riksdagen bland annat anført, att de kommunala beskattningsförhållandena, sådana de för närvarande gestaltade sig, gäfvé befogad anledning till klagomål öfver tyngden af de bördor, som de kommunala utgifterna pålade kommunmedlemmarne och som mångenstädes toge i anspråk en icke ringa del af de beskattades inkomster. Vid anmälan i statsrådet den 15 oktober 1897 af Riksdagens ifrågavarande skrivelse erinrade vederbörande departementschef, huruledes den starka stegring i kommunernas utgifter, som kännetecknat den nyare tiden, i ett flertal länder framkallat en kommunal skattefråga, hvilken mångenstädes vunnit sin lösning, och fäste departementschefen uppmärksamheten därpå, att frågan gällde ej endast att tillse, att de för bestridande af kommunernas utgifter erforderliga skattemedel tillfördes dessa på sådant sätt, att ej de skattskyldiga öfver höfvan betungades, utan äfven att vid bestämmandet af grunderna för den kommunala beskattningen toges tillbörlig hänsyn till den i flera afseenden olikartade karaktären af statens och kommunens funktioner.

Vidkommande de förutsättningar, från hvilka arbetet på en omändning af den kommunala beskattningen i vårt land syntes böra utgå, utgick kommittén i sitt den 18 maj 1900 afgifna utlåtande från den uppfattning, att, huru vidtgående en ifrågaställd reform än gjordes, densamma dock alltid borde ske inom ramen af kommunernas nuvarande författningsenligt gifna ställning i samhället. Denna ställning syntes

*Kommunal-
skatte-
kommittén.*

beträffande såväl primärkommunerna som länskommunerna vara lyckligt afvägd och icke böra utan tvingande skäl förryckas. Nu vore väl uppenbart, att en inskränkning i kommunernas rätt till självverksamhet och en i samband därmed verkställd öfverflyttning från kommunen till staten af uppgifter, hvilkas främjande för närvarande, uteslutande eller i öfvervägande grad, åläge kommunen, skulle föranleda minskning i den kommunala beskattningens totala belopp, men oafsedt sannolikheten däraf, att åtminstone en del af den sålunda aflyftade skattebördan komme att fortfarande drabba de skattdragande under statsbeskattningens form, ansåge kommittén, att en dylik gränsförskjutning skulle visa sig föga gagnelig för samhällsarbetet i det hela. Den arbetsfördelning, som i vårt land, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förhållandet i andra kulturländer, ägde rum mellan stat och kommun, kunde väl stundom förefalla godtycklig, likasom törhända icke heller allt fog saknats för det någon gång hörda påståendet, att på kommunen lagts större bördor, än den bekvämligen kunde bära, men å andra sidan kunde icke förnekas, att utskiftningen i allmänhet skett med nödig varsamhet och att de intressen, som kommunen fått på sin lott att vårda, också lättast och bäst kunnat af kommunen tillgodoses. Kunde sålunda kommunernas utgiftsbörda icke med fördel lättas genom att öfverflytta en del kommunala funktioner på staten, syntes reformen i stället böra utgå på att staten såvidt möjligt sökte stärka kommunernas ekonomiska bärkraft, hvilket kunde ske dels genom finansiella tillskott från statens sida, dels genom en bättre och mera rationellt ordnad kommunal skattelagstiftning, som gjorde kommunens skattebörda lättare att af dess medlemmar bäras.

Härvid syntes alltså först böra tagas under ompröfning, i hvad mån staten, utöfver hvad redan ägde rum under form af anslag till olika kommunala ändamål, borde träda till hjälp genom att medelst anvisande af särskilda inkomster öka kommunernas tillgångar och på sådant sätt minska deras skattebehof. Såsom framginge af en vid kommitténs betänkande bilagd redogörelse för utlandets kommunala skattelagstiftning, hade detta tillvägagångssätt vunnit en omfattande användning i vissa andra länder.

Kommittén ville icke förneka, att ej denna metod för en kommunal skattereform vore förtjänt af den största uppmärksamhet, såsom innebärande en kraftig och omedelbart verksam ökning af kommunernas inkomstbudget, men hölle dock före, att densamma borde med synnerlig varsamhet användas i ett land sådant som vårt. Härför talade redan den utsträckning, hvori staten, genom direkta statsanslag bisprungt kommunerna särskildt i deras verksamhet för främjande af kulturella

ändamål. Kommittén kunde härjämte icke tillbakahålla en viss farhåga för att en för långt drifven gifmildhet från statens sida skulle med våra kommuners ådagalagda anlag för vidsträckt självverksamhet kunna fresta till minskad varsamhet i handhufvandets af kommunernas ekonomi. Endast under den förutsättning, som sålunda angifvits, hade en kommunal skattereform synts kommittén böra i sig inrymma ett förslag jämväl uti ifrågasvarande riktning.

Den hufvudsakliga uppgiften för en kommunal skattereform blefve dock alltid att söka såvidt möjligt afhjälpa den mest öfverklagade olägenheten hos det nuvarande kommunala skattesystemet, hvilken låge i den *ojämnheten*, hvarmed detsamma tryckte. Härvid mötte först den *ojämnheten*, hvarmed det tryckte inom olika kommuner. Särskildt gjorde sig denna olägenhet gällande i landskommunerna, hvilka i högre grad än städerna vore hänvisade att medelst uttaxering af kommunalutskylder fylla sina behof. Såsom den kommunala statistiken utvisade, framträdde denna *ojämnheten* i skattetryck icke blott olika län emellan, utan äfven mellan kommuner inom samma län och härad. För afhjälpan af detta missförhållande syntes nu kunna ifrågasättas, att till exempel ett visst rörligt eller fixt maximum borde stadgas, utöfver hvilket beskattningen icke finge sträckas annorledes än i undantagsfall och efter pröfning af administrativ myndighet. En annan utväg kunde tyckas erbjuda sig genom sammanslagning af ett flertal kommuner.

Huru önskvärdt än vore, om i förevarande afseende något kunde åtgöras, ansåg sig dock kommittén svårigen kunna, utan att tillskapa nya olägenheter och orättvisor, på programmet för en eventuell skattereform upptaga något förslag med ofvan angifven syftning.

Hvad sålunda anginge stadgandet af ett kommunalt utskyldsmaximum, vore uppenbart, att en restriktiv åtgärd af sådan natur måste vålla betänkligt afbräck i den självbestämningsrätt och rätt till självverksamhet, som dock utgjorde själfva livsvillkoret för kommunernas tillvaro och möjliggjort den storartade utveckling af de kommunala institutionerna, som de senaste årtiondena bevittnat. Vidare vore att befara, att ett sådant stadgande, vare sig detsamma gjordes ovillkorligt eller, på sätt ofvan blifvit ifrågaställdt, allenast villkorligt, skulle blifva en i det hela tämligen värdelös anordning. I förra fallet blefve den sannolika följderna otaliga kraf på statskassan för fyllande af brister i kommunens budget, som mången gång äfven med iakttagande af tillbörlig återhållsamhet i handhufvandets af kommunernas ekonomi icke kunnat undvikas, och i det senare fallet skulle säkerligen vederbörande myndighet, ställd inför nyss nämnda eventualitet, så godt som alltid se

sig nödsakad att bevilja en uttaxering, äfven om den icke obetydligt öfverstege det tillåtna måttet. Beträffande vidare en sammanslagning af kommuner i syfte att utjämna deras skattebördas syntes likaledes påtagligt, hurusom en dylik åtgärd, oafsedt alla därvid oundvikliga förvecklingar, skulle möta icke ringa motstånd från de kommuners sida, för hvilka sammanslagningen icke ställde sig fördelaktig och hvilka säkerligen icke skulle finna syftet att minska ett på annat håll förefintligt skattetryck innefatta en tillräcklig eller giltig grund för uppoffringen af deras tillvaro såsom själfständiga kommuner.

Ökad jämnhet i beskattningen inom hvarje särskild kommun vore för öfrigt en angelägenhet af större vikt än ett utjämnande af det olika skattetrycket inom olika kommuner, men för vinnandet af detta syfte stode enligt kommitténs uppfattning ej någon naturligare väg öppen än den, som låge i ett noggrant afvägande af den kommunala skattskyldigheten och ett riktigt afpassande af de skatteformer, under hvilka densamma ansåges böra utkrävas, hvarvid såsom särskildt betydelsefull framstode frågan om den s. k. interkommunala beskattningens ordnande på sådant sätt, att kommunernas anspråk på bidrag från ett under en eller annan form gemensamt föremål för inkomstbeskattning vunne tillbörligt afseende. I detta ämne borde emellertid icke lämnas obeaktadt, att en af de bördor, som för närvarande i kommunerna, sedda hvar för sig eller tillhopa, tryckte mest och tillika ojämnast, för framtiden sannolikt torde komma att förlora någon del af sin tyngd. Kommittén, som härvid syftade på de frågor om arbetsgifvares försäkringsskyldighet och allmän ålderdomsförsäkring, hvilka bidade sin lösning, hölle nämligen före, att huru än denna lösning, när den blefve genomförd, komme att gestalta sig, densamma icke kunde undgå att ansenligt minska krafven på den offentliga fattigvården och sjukvården.

Vid öfvervägande om och i hvilken utsträckning staten borde, utöfver hvad redan nu skedde, träda kommunerna till hjälp genom direkt understöd fäste kommittén uppmärksamheten därpå, att de utgiftsposter, hvilka hårdast tryckte särskildt de ekonomiskt svagare kommunernas budget, vore skolväsen och fattigvård, af hvilka staten, erkännande de ungas utdanning till dugliga medborgare vara lika mycket ett stats- som ett kommunalt intresse, redan funnit sig manad att kraftigt understödja den förra. Men allt mera började den åsikt göra sig gällande, att äfven omvårdnaden om de fattiga och orkeslösa i samhället icke vore blott och bart en kommunal angelägenhet, utan af hög betydelse äfven för statslivets kraft och hälsa samt därför kunde göra anspråk på statens understöd. Kommittén hade emellertid ansett, att

icke hvilka statsmedel som helst kunde utan åtskillnad användas. Men bland statens inkomstkällor finnes en, hvilken redan på grund af sitt ursprung syntes företrädesvis ägnad att i mån af behof afledas från staten till kommunerna för att lämna bidrag till dessas utgifter för fattigvård, sjukvård samt ordningsväsen och som därför äfven redan till sin ena hälft, om än under särskild benämning, tillerkänts kommunerna, nämligen de s. k. brännvinsmedlen. Ty att den inkomst, som tillflöte det allmänna af brännvins tillverkning, och den, som härflöte af dess försäljning, skulle vara af så olika art, att den förra på grund af sin natur måste vara en statsinkomst, den senare en kommunal inkomst, borde icke rimligtvis kunna påstås. Då det gällde att ur nu befintliga statsinkomster tilldela kommunen något ökad underdöd, hade därför kommittén hållit före, att härvid något bättre medel icke stode lagstiftningen till buds än att åt kommunerna inrymma viss andel i brännvinstillverkningskatten.

Denna utgjorde, då kommittén afgaf sitt utlåtande, för allt inom landet tillverkad brännvin med undantag af skattefria 2 procent 50 öre för hvarje liter af normalstyrka. Genom höjning af denna skatt från 50 till 60 öre och genom öfverförande därifrån af 20 öre till en särskild tillverkningsafgift, hvilken skulle fördelas mellan kommuner, landsting och hushållningssällskap, skulle, oaktadt en jämväl föreslagen nedsättning af brännvinsförsäljningsafgiften, de brännvinsmedel, som för tillverkningsåret 1897—1898 tillfallit städer och köpingar, landsbygdskommuner och landsting, enligt kommitténs beräkning ökas

för städer och köpingar

från kronor 6,257,391 till kronor 6,827,197,

för landsbygdskommuner

från kronor 1,299,428 till kronor 8,337,540 och

för landsting

från kronor 1,835,114 till kronor 1,838,580. Däremot skulle hushållningssällskapens andel minskas

från kronor 1,352,669 till kronor 942,011.

Grunden för dessa medels fördelning skulle vara kommunernas (städers, socknars, landstingsområdets) folkmängd.

Vidare föreslog kommittén, att kommun skulle berättigas att såsom bidrag till täckande af sina behof upptaga särskilda afgifter för viss försäljning af vin och maldrycker, för vissa frivilliga auktioner samt för vissa offentliga föreställningar och förevisningar m. m. äfvensom skatt å velocipeder, lyxekipage, lyxautomobiler och lustjakter.

*Reservationer
mot kommu-
nalskatte-
kommitténs
förslag.*

Emot kommitténs förslag uti nu ifrågavarande hänseende anfördes reservationer af bland andra herrar J. H. G. Fredholm, Philip Leman, A. Ljungman och Johan Östberg.

Af dessa yttrade herr Fredholm, att det mest betänkliga af kommitténs förslag syntes honom vara det, som afsåge att på landskommunerna öfverflytta en högst betydande del af brännvinsmedlen och detta icke för att lätta skuldbördorna i de kommuner, där dessa tryckte mest, hvilket ur en viss synpunkt skulle kunna låta försvara sig, utan för att efter hufvudtal fördela dem mellan såväl fattiga som rika kommuner till lika fördel för kommunens förmögna som fattiga medlemmar. Man torde härvid icke alldeles böra förgäta, att brännvinsafgiften icke vore en konsumtionsskatt i vanlig mening, ty i så fall skulle den icke hafva satts till ett belopp, som utgjorde mer än tre gånger varans värde. Afsikten med den höga skattläggningen hade som bekant varit den att på sådant sätt motverka brännvinets missbruk. Det ville vid sådant förhållande synas vara mera öfverensstämmande med ändamålet för denna beskattning, att en del däraf användes till afhjälpande af de lidanden, som kunde betraktas som en mer eller mindre indirekt följdverkan af brännvinets missbruk. I det hänseendet torde en förbättrad sjuk- och fattigvård böra vara förtjänt af uppmärksamhet. Det ena som det andra hade för alla kommuner ett gemensamt intresse och därför skulle man kunna bereda dem en afsevärd lättnad, om dessa gemensamhetsintressen öfverlämnades åt *landstingen* att vårda, samtidigt med att staten anvisade landstingen medel till vidmakthållandet af en förbättrad sjukvård för länet och till anordnandet och bekostandet af för länet gemensamma fattigvårdsanstalter för vissa kategorier af kommunernas fattiga. Förutom det att dessa angelägenheter kunde bättre vårdas, om de af landstingen omhändertoges för gemensam räkning, skulle kommunerna dessutom på detta sätt beredas en afsevärd lindring i sina utgifter, dels därigenom att fattigvårdstungan blefve för kommunen i sin helhet lindrad, dels därför att den af kommunens medlemmar nu utgående sjukvårdsafgiften kunde såsom en synnerligen olämplig och otidsenlig skatteform alldeles afskaffas.

Herr Leman ansåg, att en af de mest öfverklagade olägenheterna hos det nuvarande kommunala skattesystemet, eller den *ojämnhet*, hvarmed det tryckte inom olika kommuner, särskildt inom landskommunerna, ej torde i någon afsevärd grad blifva afhjälpt genom kommitténs förslag och ej heller torde kunna afhjälpas utan en grundlig omgestaltning af hela den kommunala lagstiftningen. Då föga utsikt alltså torde vara att, åtminstone under en öferskådlig framtid, olägenheten af ab-

norm hög utdebitering af kommunalskatt skulle kunna afhjälpas på lagstiftningens väg, så borde en annan utväg sökas för att i någon mån hindra betrycket för de mest betungade kommunerna. En sådan utväg kunde vara, att vare sig af brännvinsmedlen eller af andra statsmedel till Kungl. Maj:ts förfogande årligen ställdes lämpligt förslagsbelopp, däraf Kungl. Maj:t, efter pröfning af hvarje särskild, i skattehänseende abnormt betungad kommuns budget, skulle äga lämna dylik kommun så stort undsättningsbidrag, att kommunalskatten skulle kunna nedbringas till något så när normalt belopp.

Herr Ljungman förmenade, att resultatet af kommitténs förslag om dotation af andel i brännvinstillverkningskatten åt kommunerna sannolikt blefve, att man *motverkade* ett vida önskligare understödjande af kommunerna efter mer tillfredsställande grunder, och detta särskildt i fråga om lättandet af de så ojämnt och allt för ofta äfven hårdt tryckande fattigvårds-, präst-, löne- och väghållningsbördorna.

Herr Östberg anförde, att det icke kunde vara på sin plats att bland kommunerna efter folkmängd fördela stora belopp af allmänna skattemedel. Skulle någon annan förändring i hithörande område ske än den, som kunde bestå i en af förhållandena påkallad förändrad fördelning af försäljningsafgifterna och uppkomna bolagsvinster, syntes denna böra ske så, att allt brännvin underkastades en enda skatt, som inginge till statsverket, och att behållningen af bolags vinst tillfölle oafkortad den kommun, där bolaget drefve sin verksamhet. Om brännvinsmedlen på detta sätt komme att ingå till statsverket, skulle därmed följa förpliktelse för statsverket att bidraga till sjukvården eller fattigvården i riket eller understödja de kommuner, där skattebördan öfverstege den normala. Att finna lämpliga föreskrifter härför torde, om än förenadt med svårigheter, icke vara ogörligt, och på så sätt skulle säkerligen ernås en mera tillfredsställande anordning i förevarande hänseende än genom kommitténs förslag.

Öfver kommunalskattekommitténs förslag infordrades och afgåfvos yttranden af öfverståthållareämbetet och länsstyrelserna. Förslaget i den del, hvarom i förevarande hänseende är fråga, tillstyrktes därvid af länsstyrelserna i Kalmar och Gäfle och föranledde endast mindre detaljanmärkningar af länsstyrelserna i Malmö och Halmstad. Däremot ansågo samtliga öfriga länsstyrelser och öfverståthållareämbetet, att samma förslag icke borde läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Skälen till afstyrkandet voro hufvudsakligen,

att de i betänkandet framställda förslag ej föregåtts af en fullständig och allsidig utredning såväl angående kommunernas behof af

Yttranden öfver kommunalskattekommitténs förslag.

statsunderstöd till bestridande af sina utgifter och lämpligaste sättet för beredande af dylikt understöd, som angående de sannolika verkningarna af de särskildt i stadskommunernas ekonomi djupt ingripande förslagen;

att statsverket ej vore i tillfälle att afvara så mycket som ifrågasattes, utgörande för år 1898 omkring 3,800,000 kronor, utan att nödgas uttaga ersättning genom nya skatter; samt

att, medan nu utgående bidrag till kommunerna beräknades icke efter kommunernas invånareantal utan afpassades efter deras olika behof, det af kommittén föreslagna bidraget skulle utgå till hvarje kommun efter antalet af dess medlemmar, oberoende af kommunens finansiella förhållanden, hvadan skattefria eller endast lindrigt beskattade kommuner skulle begåfvas med medel, af hvilka de till äfventyrs icke hade behof, under det kommuner med stor fattigvårdstunga och hög kommunal-skatt men ringare folkmängd i långt mindre grad komme i åtnjutande af den ifrågavarande förmånen.

En länsstyrelse framhöll äfven, att det kunde åtminstone ifrågasättas, om icke genom ett rättvisare afvägande af skattebördan inom kommunerna det kommunala skattetrycket kunde göras vida mindre tyngande för de skattskyldiga än nu vore fallet, och att därför vore skäl att afvakta genomförande af dylika reformer och verkningarna däraf, innan man grepe sig an med en statssubvention i den föreslagna omfattningen. En annan länsstyrelse gjorde gällande, att, om på förslaget sätt kommunerna gjordes delaktiga af brännvinsmedlen, deras inkomster från denna källa inom kort skulle komma att betraktas såsom ett livsvillkor för kommunernas ekonomiska bestånd och härigenom, till oberäknelig skada för vårt folks sunda utveckling och framåtskridande, resas mäktiga hinder mot arbetet för rusdryckskonsumtionens inskränkande.

Utdebiteringen per fyrk för kommunala ändamål under åren 1886—1900 framgår af följande tabeller

Statistik.

Antal landskommuner (köpingar ej medtagna), i hvilka utdebiterats per fyrk																												
År	för i mantal satt jord							för jordbruksfastighet utan mantal							för annan fastighet							för öfriga beskattningsföremål						
	0 öre	1—10 öre	11—25 öre	26—50 öre	51—75 öre	76—100 öre	öfver 100 öre	0 öre	1—10 öre	11—25 öre	26—50 öre	51—75 öre	76—100 öre	öfver 100 öre	0 öre	1—10 öre	11—25 öre	26—50 öre	51—75 öre	76—100 öre	öfver 100 öre	0 öre	1—10 öre	11—25 öre	26—50 öre	51—75 öre	76—100 öre	öfver 100 öre
1886	18	26	349	1,150	564	157	75	372	18	303	994	476	129	47	250	19	322	1,050	507	141	50	20	23	397	1,223	501	138	37
1887	17	21	347	1,162	573	162	58	357	14	305	1,001	497	124	42	212	18	320	1,080	530	138	42	20	24	388	1,231	517	125	35
1888	13	25	303	1,183	568	169	79	345	20	257	1,034	488	140	56	177	17	280	1,138	516	154	58	18	27	346	1,247	520	141	41
1889	13	25	302	1,165	601	154	82	342	20	264	1,011	513	135	57	152	20	285	1,127	549	151	58	18	32	340	1,236	539	130	47
1890	13	26	269	1,138	619	185	92	354	22	227	991	522	160	66	136	25	244	1,113	579	169	76	14	32	302	1,230	565	140	59
1891	13	18	231	1,067	698	213	102	349	12	202	924	597	186	72	127	17	219	1,034	659	200	86	16	24	271	1,160	634	171	66
1892	10	9	189	980	770	280	106	339	9	163	841	672	235	85	117	8	181	933	752	260	93	15	15	211	1,069	737	228	69
1893	10	7	150	943	815	295	125	274	6	128	845	716	263	113	66	7	145	935	782	293	117	19	9	166	1,056	765	249	81
1894	10	4	144	917	806	342	123	318	3	119	809	700	291	106	83	4	139	913	767	327	113	18	5	167	1,022	781	269	84
1895	9	6	128	966	777	327	131	294	3	103	840	707	292	105	76	6	121	941	769	319	112	19	6	148	1,073	754	257	87
1896	11	1	123	933	779	343	154	293	—	105	820	697	304	125	75	1	118	916	767	328	139	19	3	151	1,016	784	281	90
1897	10	8	140	913	781	346	147	302	8	113	796	697	304	125	67	8	138	892	764	339	137	18	9	164	984	778	297	95
1898	8	5	112	885	803	367	165	321	4	96	760	701	323	140	65	4	116	864	787	353	156	15	4	146	959	793	314	114
1899	8	3	98	859	794	395	189	323	3	76	740	693	349	162	59	3	97	846	776	383	182	10	3	131	940	781	356	125
1900	8	2	89	797	819	418	213	317	1	72	687	723	369	177	50	2	92	789	799	411	203	8	3	102	871	833	358	171

Antal stads- och köpingskommuner, i hvilka utdebiterats pr bevilningskrona																						
för fast egendom										för inkomst af kapital och arbete												
	0 öre—1 kr.	1 kr. 1 öre—2 kr.	2 kr. 1 öre—3 kr.	3 kr. 1 öre—4 kr.	4 kr. 1 öre—5 kr.	5 kr. 1 öre—6 kr.	6 kr. 1 öre—7 kr.	7 kr. 1 öre—8 kr.	8 kr. 1 öre—9 kr.	9 kr. 1 öre—10 kr.	öfver 10 kr.	0 öre—1 kr.	1 kr. 1 öre—2 kr.	2 kr. 1 öre—3 kr.	3 kr. 1 öre—4 kr.	4 kr. 1 öre—5 kr.	5 kr. 1 öre—6 kr.	6 kr. 1 öre—7 kr.	7 kr. 1 öre—8 kr.	8 kr. 1 öre—9 kr.	9 kr. 1 öre—10 kr.	öfver 10 kr.
1886	1	7	15	19	21	23	9	3	1	—	—	1	8	17	18	23	19	9	3	1	—	—
1887	2	5	13	16	25	25	11	1	1	—	—	2	6	15	17	25	22	10	1	1	—	—
1888	—	4	14	21	20	26	11	5	1	—	—	—	4	17	22	21	25	8	4	1	—	—
1889	1	4	14	17	27	23	10	5	1	—	—	1	4	16	21	25	22	7	5	1	—	—
1890	1	4	9	20	27	24	11	5	1	—	—	1	4	11	24	27	21	10	3	1	—	—
1891	1	6	11	13	31	21	16	2	1	—	—	1	6	15	14	31	19	15	—	1	—	—
1892	—	5	11	13	28	30	13	1	—	1	—	—	6	12	14	32	27	10	—	—	1	—
1893	2	2	11	14	20	28	22	1	1	—	1	2	2	12	17	22	27	18	—	1	—	1
1894	—	3	9	20	25	28	12	4	—	1	1	—	3	12	19	25	29	11	2	—	1	1
1895	—	2	16	15	29	23	12	6	1	—	—	—	2	17	20	26	23	10	5	1	—	—
1896	—	3	15	15	28	27	11	5	—	—	—	—	4	15	18	27	27	9	4	—	—	—
1897	—	2	14	17	27	31	10	3	—	—	—	—	3	15	18	28	29	9	2	—	—	—
1898	—	5	10	21	24	30	10	5	—	—	—	—	5	13	20	26	29	9	3	—	—	—
1899	1	4	10	23	25	24	13	5	—	—	—	1	4	13	22	27	25	9	4	—	—	—
1900	—	2	10	22	23	32	14	4	—	—	—	—	2	10	25	23	33	10	4	—	—	—

Dessa tabeller ge vid handen, att under de sista 15 åren af det sistförflutna århundradet den kommunala skattebördan stigit högst betydligt å landsbygden och äfven, fastän i betydligt mindre grad, i stads- och köpingskommunerna. Medan å landsbygden år 1886 utdebiteringen för kommunala behof utgjorde i 393 kommuner för i mantal satt jord och i 440 kommuner för andra beskattningsföremål än fastighet högst 25 öre pr fyrk, hade år 1900 antalet kommuner, där utdebiteringen ej steg till högre belopp än nyssnämnda, sjunkit beträffande i mantal satt jord till 99 och beträffande andra beskattningsföremål än fastighet till 113. Samtidigt hade antalet landskommuner, där den kommunala utdebiteringen utgjorde mer än 75 öre pr fyrk, stigit beträffande i mantal satt jord från 232 till 631 och beträffande andra beskattningsföremål än fastighet från 175 till 529.

I stads- och köpingskommunerna hade under samma tidsperiod antalet kommuner, där uttaxeringen pr bevillningskrona för kommunala behof utgjorde högst 3 kronor, sjunkit beträffande fast egendom från 23 till 12 och beträffande inkomst af kapital eller arbete från 26 till 12. Däremot utgjorde dylika kommuner, där utdebiteringen pr bevillningskrona var mer än 7 kronor, år 1886 och 1900 samma antal eller 4.

Den ojämnhet kommunerna emellan med afseende å de kommunala skattebördornas tyngd, som ofta blifvit påvisad, synes fortfarande vara högst betydlig. Utskottet anser sig såsom exempel därpå böra nämna, att den kommunala utdebiteringen å jordbruksfastighet i mantal utgjorde år 1900

inom Värmdö skeppslag af Stockholms län		
i Djurö socken	28 öre
i Möja »	148 »
inom Olands härad af Uppsala län		
i Skefthammars socken	12 »
i Hållnäs »	112 »
inom Sunnerbo härad af Kronobergs län		
i Angelstads socken	21 »
i Hinnerys »	184 »
inom Gottlands läns norra härad		
i Björke socken	19 »
i Guldrupe »	177 »
inom Medelsta härad af Blekinge län		
i Hjortsberga socken	30 »
å Hasslö	201 »
inom Norra Åsbo härad af Kristianstads län		
i Gråmanstorps socken	29 öre
i Fagerhults »	165 »
inom Faurås härad af Hallands län		
i Vinbergs socken	61 »
i Ullareds »	198 »
inom Kullings härad af Älfsborgs län		
i Tarsleds socken	11 »
i Horla »	120 »
inom Vartofta härad af Skaraborgs län		
i Östra Gerums socken	21 »
i Visttorps »	161 » samt

inom Lits tingslag af Jämtlands län

i Lits socken	68 öre och
i Laxsjö »	251 »

Af kommunernas utgifter utgöres en betydande del af kostnader för fattigvård.

År 1886 belöpte sig landskommunernas utgifter sammanlagdt till 24,580,617 kronor. Där af utgjorde 5,634,853 kronor eller 22,92 % fattigvårdskostnader. År 1900 hade samma kommuners utgiftssumma stigit till 36,572,267 kronor, hvar af 8,787,619 kronor eller 24,02 % utgjorde utgifter för fattigvård.

Städernas och köpingarnas sammanlagda utgiftsstat slutade år 1886 å 33,942,779 kronor, hvar ingingo kostnader för fattigvård med 3,651,175 kronor eller 10,75 %. År 1900 var hela utgiftssumman för dessa kommuner 70,231,834 kronor, där af utgifter för fattigvård 6,119,076 kronor eller 8,71 %.

I fråga om kostnaderna för fattigvård är att märka, att den minskning af antalet understödstagare, som alltsedan 1894 ständigt ägt rum — deras antal i hela riket, som år 1894 utgjorde 257,040, hade år 1900 nedgått till 235,163 — hittills icke vållat någon begränsning af dessa kostnader, hvilka oafbrutet stigit.

*Utskottets
yttrande.*

Hvad ofvan anförts ger vid handen, att trycket af den för flertalet af rikets kommuner hårdt tyngande kommunala skattebördan under de senaste 15 åren, i stället för att minskas, varit stad i nästan oafbruten ökning. De siffror ur den officiella statistiken, utskottet sammanställt, ådagalägga äfven, att detta tryck hvilar på de olika kommunerna synnerligen ojämnt.

Det måste därför betraktas såsom ett viktigt önskemål, att åtgärder må blifva vidtagna, afseende ett lättande och en utjämning af den kommunala skattebördan och icke minst af den väsentliga del där af, som utgöres af kostnaden för den offentliga fattigvården.

Visserligen torde, på sätt uttaladt blifvit, ett rättvisare afvägande af skattebördan inom kommunerna kunna göra det kommunala skatte trycket i någon mån mindre tyngande för de skattskyldiga än nu är fallet, men åtgärder i denna riktning lära dock icke kunna häfva det missförhållande, att medlemmar inom olika kommuner för fullgörande hufvudsakligen af vissa förpliktelser mot det allmänna drabbas ytterst

olika, en olikhet, som nu är så stor, att somliga kommuner icke behöfva utdebitera några kommunala utskylder, medan inom andra årligen utdebiteras mellan 2 och 3 kronor per fyrk, motsvarande mellan 20 och 30 kronor per bevillningskrona.

Äfven ha, såsom ofvan blifvit omförmäldt, tankar framkastats därom, att denna ojämnhet borde afhjälpas genom fattigvårdsbördans öfverflyttande till staten. För en sådan åtgärd talar visserligen, att fattigvården till sin natur — i likhet med vissa andra föremål för den kommunala verksamheten såsom undervisning, sjukvård och ordningsväsen — må kunna anses såsom en staten tillhörande uppgift och att genom en sådan anordning tvisterna mellan fattigvårdssamhällen angående de fattigas hemortsrätt skulle upphöra, men å andra sidan torde betydande olägenheter åtfölja en anordning i dylikt syfte. Därest staten skulle öfvertaga bestyret med fattigvårdens ombesörjande, skulle detta medföra en så vidlyftig förvaltningsapparat, att kostnaderna för fattigvård därigenom skulle i högst väsentlig mån stegras. En dylik stegring i utgifterna torde säkerligen äfven inträda, om kommunen fortfarande skulle handhafva fattigvården, men staten betala kostnaden därför; den sporre till sparsamhet, som ligger i omtanken om den egna kommunens ekonomi, skulle då försvinna och endast i ringa mån ersättas af insikten om nödvändigheten att vara sparsam med statens medel. Liknande invändningar om än icke med samma styrka kunna framställas mot tanken om fattigvårdens öfvertagande af länskommunen.

Kommunalskattekommitténs förslag om subvention med statsmedel åt kommunerna i förhållande till deras folkmängd skulle visserligen, om det genomfördes, stärka kommunernas ekonomiska bärkraft. Då emellertid en sådan subvention, hvilken för somliga kommuner skulle bereda kommunal skattefrihet och därutöfver icke obetydliga tillskott, men för andra medföra endast en jämförelsevis ringa nedsättning af den kommunala utdebiteringen, icke skulle afhjälpa den mest öfverklagade olägenheten hos det nuvarande kommunalskattesystemet eller den ojämnhet, hvarmed detsamma trycker inom olika kommuner, anser utskottet samma förslag icke böra läggas till grund för blifvande lagstiftning i ämnet.

Däremot synes lösningen af förevarande för kommunernas ekonomi viktiga fråga möjligen böra ske därigenom, att staten öfvertog alla i kommunernas fattigvårdskostnader för närvarande ingående utgifter för sinnesjuka, sinnesslöa och på annat sätt abnorma fattiga.

Ett annat sätt för lösning af samma fråga vore om staten trädde hjälpande emellan i de fall, där kommunala utdebiteringen är särskildt

hög, exempelvis öfver 50 öre pr fyrk eller 5 kr. pr bevillningskrona, och i densamma inginge fattigvårdskostnad till afsevärdt belopp t. ex. mer än 10 öre pr fyrk eller en krona på bevillningskrona. I den kostnad för fattigvård, som öferskrede detta belopp, skulle då staten kunna deltaga med viss kvotdel.

Den utredning, som erfordras för bedömande af möjligheten och lämpligheten af frågans lösning på ett af de sålunda antydda eller möjligen annat sätt, lärer dock icke kunna verkställas annorlunda än med de hjälpmedel, som endast stå Kungl. Maj:t till buds.

Utskottet får därför och med hänsyn till frågans stora betydelse för kommunernas ekonomiska framtid hemställa,

att Andra Kammaren med anledning af herrar Matssons, Berggrens och Sandins förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran om utredning huru kommunernas fattigvårdskostnader lämpligen må kunna utjämnas och framläggande för Riksdagen af det förslag, hvartill denna utredning må föranleda.

Stockholm den 23 februari 1904.

På utskottets vägnar:

GUSTAF W. ROOS.